

מעורבות איראן באמריקה הלטינית

בשנים האחרונות חל שינוי מהותי ביחס של מדינות באמריקה הלטינית כלפי איראן, ושלוחיה. טוב תעשה ישראל אם תמנף את המהלך הזה אל מול מדינות נוספות, על-מנת לצמצם את המעורבות האיראנית באזור

נשיא ונצואלה ניקולס מדורו ונשיא איראן, חסן רוחאני. ההתקרבות האיראנית לאמריקה הדרומית התחזקה באופן ניכר בשנות ה-2000 המוקדמות

לסיכום יובאו המלצות והצעות הנוגעות לסיכול אפשרי של השפעותיה על מרחב זה.

סיבות מרכזיות למעורבות איראן באמריקה הדרומית

איראן החלה להתקרב ליבשת אמריקה הלטינית בעקבות העוינות הגוברת בינה ובין המערב, ובייחוד בינה ובין ארצות-הברית. ככל שהחריפו היחסים בין השתיים, ובייחוד לאחר שארצות-הברית יזמה נגדה לוחמה כלכלית, העמיקה איראן את אחיזתה ביבשת. ההתקרבות האיראנית לאמריקה הדרומית התחזקה באופן ניכר בשנות ה-2000 המוקדמות, בעוד השמאל הפוליטי ביבשת - המזוהה עם תפישות אנטי-אמריקניות ואנטי-מערביות - חווה פריחה מרשימה בכמה מדינות מרכזיות: ונצואלה, בוליביה, אקוודור, אורוגוואי, פרגוואי, ברזיל וארגנטינה - במה שנודע כ"ברית הבוליבריאנית".¹ לכך יש לצרף את חברותה של איראן בארגון אופ"ק, ואת האינטרסים המשותפים לה ולוונצואלה במחירי נפט גבוהים. גורם נוסף שהוביל לחיזוק היחסים בין איראן ובין אמריקה הלטינית היה נשיא איראן לשעבר, מחמוד אהמדינז'אד,

פעילותה העוינת והתוקפנית של איראן לא מוגבלת למזרח התיכון בלבד ולהשפעתה ולמעורבותה בסוריה, בתימן, בעיראק, בלבנון וברצועת עזה. טהראן מנסה לחדור גם לאמריקה הלטינית, ולהעמיק את מעורבותה באזור. יבשת זו מציעה לאיראן הזדמנויות ויתרונות ייחודיים לכרסום בהשפעה האמריקנית באזור, לעקיפת העיצומים הכלכליים, לגיוס לגיטימציה ותמיכה בזירה הבינ-לאומית, להפעלת רשתות פשיעה ולפעילויות טרור. אמריקה הלטינית מהווה כר פורה גם עבור ארגון חזבאללה, הממומן ופועל לפי הוראות ישירות מטהראן.

מעורבות איראן באמריקה הלטינית אינה דבר חדש, אולם בעשורים האחרונים חיזקה טהראן את אחיזתה ואת האינטרסים שלה ביבשת באופן משמעותי. בשנים האחרונות מפעילה שם איראן תאים פעילים של ארגון חזבאללה, סוכני מודיעין, רשתות פשיעה מתוחכמות ו"מוסדות תרבות" שמטרתם לבצע תעמולה התומכת במדינה ולהפיץ את המהפכה השיעית אל מחוץ לאיראן. במאמר זה תוצג ותנוחח מעורבות איראן באמריקה הלטינית - סיבותיה, ממצאים אמפיריים של מעורבותה בפועל במהלך השנים, ופירוט פעילותה לפי תחומים.

עומר דוסטורי, דוקטורנט בתחום צבא וביטחון במחלקה למדעי המדינה באוניברסיטת בר־אילן, וחוקר ב"מכון ירושלים לאסטרטגיה ולביטחון"

כמו כן, שורת שינויים פוליטיים שהתרחשו במדינות אמריקה הלטינית הובילו גם הן לצמצום מעורבותה של איראן ביבשת: בפרגוואי (2013),⁷ בארגנטינה (2015),⁸ בפרו (2016),⁹ בברזיל (2016),¹⁰ ובצ'ילה (2010 ושוב ב־2017)¹¹ עלו לשלטון מפלגות שמרניות המזדהות עם ארצות־הברית והמחנה המערבי. עם זאת, הצהיר ביוני 2014 שגריר ונצואלה בטהראן כי קראקס מוכנה לשמש עבור איראן בסיס לייצוא מוצרים טכנולוגיים למדינות אמריקה הלטינית, במטרה לעקוף את הלוחמה הכלכלית של ארצות־הברית. כמו כן, חודשיים לאחר מכן הכריז נשיא איראן רוחאני, כי היחסים האסטרטגיים עם כל המדינות העצמאיות של אמריקה הדרומית, המתנגדות להגמוניה האמריקנית, נמצאים בעדיפות גבוהה.

איראן החלה להתקרב ליבשת אמריקה הלטינית בעקבות העוינות הגוברת בינה ובין המערב, ובייחוד בינה ובין ארצות־הברית. ככל שהחריפו היחסים בין השתיים, ובייחוד לאחר שארצות־הברית יזמה נגדה לוחמה כלכלית, העמיקה איראן את אחיזתה ביבשת

התקרבות מחודשת ביחסי איראן ומדינות אמריקה הלטינית

ב־2016 החל תהליך של התקרבות מחודשת ביחסים שבין איראן ובין מדינות אמריקה הדרומית. באוגוסט אותה שנה הגיע שר החוץ של איראן, מוחמד ג'וואד זריף, לביקור נרחב ביבשת, שכלל את המדינות ניקרגואה, אקוודור, צ'ילה, בוליביה וונצואלה. לביקור הרשמי, הנרחב והחשוב ביותר לאזור של גורם רשמי מאיראן מאז נבחר רוחאני לנשיא, התלוו פוליטיקאים רמי דרג וכן 70 אנשי עסקים מאיראן. בעקבות רצונה של טהראן להימנע מפגיעה ביחסים בינה ובין מדינות מערב אירופה, ההתמקדות בביקור הייתה בעיקר בנושאים כלכליים.¹² חודש לאחר מכן, בספטמבר 2016, ביקר רוחאני באמריקה הלטינית - בדרכו לכינוס השנתי של עצרת האומות המאוחדות בניו יורק. הוא הגיע לוונצואלה, לכינוס של תנועת המדינות הבלתי מזדהות, שם נפגש בשולי הכינוס עם נשיא ונצואלה, ניקולס מָדורו; נשיא בוליביה, איבו מוראלס; ונשיא אקוודור, רפאל קוראה. לאחר מכן המשיך רוחאני לביקור בקובה, שם נפגש עם מנהיג המדינה, ראול קסטרו, ועם קודמו בתפקיד, פידל קסטרו. גורמים רשמיים באיראן טענו כי מטרת הביקור הייתה להרחיב את היחסים הכלכליים בין איראן ובין אמריקה הלטינית.¹³

באפריל 2018 ערך זריף ביקור בברזיל ובאורוגוואי. בברזיל נפגש עם שר החוץ ועם הנשיא לשעבר, טמר, שהביע את תמיכתו ב"פעילות הגרעין למטרות שלום" של איראן. במהלך הביקור קרא זריף להקל את המכשולים ביחסי הבנקים שבין המדינות, ובין המדינות נחתמו כמה הסכמים דו־צדדיים.¹⁴ לאורוגוואי הגיע זריף עם משלחת של כמאה אנשי עסקים איראניים ונפגש עם שר החוץ. השניים דנו באפשרות להרחיב את המסחר

שכיהן כנשיא בשנים 2005-2013. אהמדינז'אד היטה את תעדוף יחסי החוץ של המדינה מאפריקה לאמריקה הדרומית, במטרה ליצור משקל־נגד להשפעה האמריקנית בזירה הבין־לאומית וּבְאָזוֹר.

תחת כהונתו של אהמדינז'אד נחתמו חוזים כלכליים ומסחריים רבים בין איראן ובין מדינות אמריקה הדרומית, אולם מעטים מהם מומשו ויצאו לפועל. מדיניותו של אהמדינז'אד התחזקה באופן משמעותי לאחר ביקורים מדיניים שערך ב־2007 בוונצואלה, ניקרגואה, אקוודור ובוליביה, וכן בעקבות הכנס הבין־לאומי של אמריקה הלטינית שנערך בפברואר באותה שנה בטהראן. בכנס זה הכריז שר החוץ האיראני בפועל לשעבר, מהדי מוסטפאווי, כי איראן תפתח שגרירויות בצ'ילה, קולומביה, אקוודור, ניקרגואה ואורוגוואי, ונציגות בבוליביה,² בהתקרבותה לאמריקה הדרומית, איראן מעוניינת לקבל גישה לחומרים שיאפשרו לה להתקדם בפרויקט הגרעין הצבאי שלה. לפי הסוכנות הבין־לאומית לאנרגיה אטומית, אמריקה הלטינית היא מקום בעל פוטנציאל עשיר לאספקת מתכות כמו בריליום, זירקוניום והפניום, שבהן עושים שימוש בין היתר בכורים גרעיניים.³ עוד במאי 2009 חשף דוח של משרד החוץ הישראלי - שחלק מתכניו פורסמו בתקשורת - כי ונצואלה ובוליביה סיפקו לאיראן אורניום לטובת פיתוח תוכנית הגרעין הצבאי של טהראן.⁴

מעורבותה של איראן באמריקה הלטינית בשנים 2013-2016

היחסים בין איראן ובין מדינות אמריקה הלטינית התמתנו מעט בשנים 2013-2016. כך למשל, איראן צמצמה את המסחר עם מדינות היבשת, אירועי דת ותרבות שנערכו באזור בעבר בוטלו, והנשיא חסן רוחאני החליט לא להגיע לכינוס ועידת G-77 בבוליביה ב־2014.⁵ ניתן לייחס תהליך זה הן לגורמים פנימיים (אירועים המתרחשים באיראן) והן לגורמי חוץ (אירועים המתרחשים באמריקה הדרומית). בזירה הפנימית, תום כהונתו של הנשיא האיראני לשעבר אהמדינז'אד - שהוביל ודחף להעמקת המעורבות האיראנית ביבשת - פגע בקשרים בין איראן ובין מדינות אמריקה הלטינית. נוסף על כך, הצורך של איראן להתמקד במלחמת האזרחים בסוריה, המשא ומתן בין איראן ובין שש המעצמות בנוגע לתוכנית הגרעין האיראנית, שהוביל לבסוף לחתימה על הסכם,⁶ וניסיונותיו של הנשיא רוחאני להוציא את איראן מהבידוד הבין־לאומי ולהתקרב לאירופה - תרמו גם הם להתרחקות היחסית ביחסים.

השינויים הפנימיים והפוליטיים בתוך היבשת תרמו גם הם להחלשת היחסים. מותו של נשיא ונצואלה לשעבר, הוגו צ'אבס, ב־2013, היה אחת הסיבות המרכזיות להקפאה המסוימת ביחסים, שכן צ'אבס היה למעשה מנהיג המדינות האנטי־מערביות ביבשת והתומך הנלהב ביותר של איראן.

ועידת G-77 בבוליביה ב-2014. היחסים בין איראן ובין מדינות אמריקה הלטינית התמתנו מעט בשנים 2013-2016, כשהנשיא חסן רוחאני החליט לא להגיע לכינוס

התעופה מאהן אייר, הנתונה לעיצומים כלכליים שהטילה עליה ארצות-הברית בגין פעילות עבור משמרות המהפכה. בתמורה, העבירה ונצואלה לאיראן כתשע טונות של מטילי זהב, בשווי של כ-500 מיליון דולר.¹⁷ העסקה השתלמה לשני הצדדים; מבחינת ונצואלה, תוגדל תפוקת הנפט במידה מסוימת, והירידה החדה במלאי מטבעות החוץ אפשרה לה לשלם רק בזהב. ואילו איראן ממילא לא יכלה לעשות שימוש בדולרים או במטבעות מרכזיים אחרים בשל העוצר הכלכלי האמריקני נגדה.

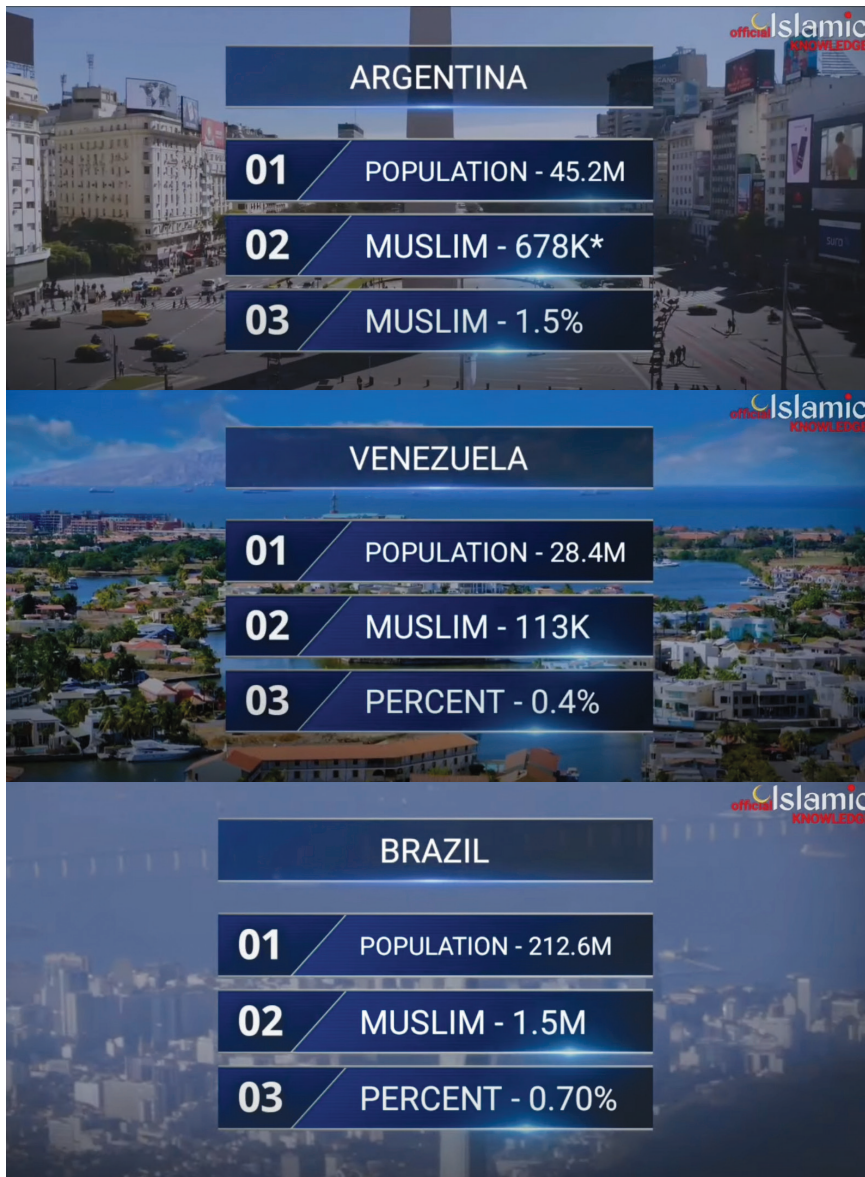
נראה שעם ההצלחה בגיוס מדינות אירופה, החתימה על הסכם בשנת 2015 וקבלתה לחיק הקהילה הבין-לאומית, ניצלה איראן את ההזדמנות כדי לחזור ולהעמיק את מעורבותה והתבססותה באמריקה הלטינית. אפשר כי בעקבות המתחיות הנוכחית עם ארצות-הברית, שהגיעה בעקבות היציאה של הממשל האמריקני מההסכם במאי 2018, תעמיק איראן אף יותר את מעורבותה ביבשת אמריקה הדרומית, הן כמשקל נגד לניסיונות של ארצות-הברית לבודדה והן כתגובה ללוחמה הכלכלית של הממשל האמריקני.

האינטרסים של איראן באמריקה הדרומית

איראן מנצלת את הברית הבוליבריאנית, שבה חברות עשר מדינות מאמריקה הלטינית, כדי לחדור ולהעמיק את השפעתה ביבשת. הארגון הוקם בדצמבר 2004 על-ידי הוגו צ'אווס ופידל קסטרו כגוף שמטרתו לשמש חלופה להשפעה האמריקנית-המערבית ולהסכמי הסחר החופשיים שביוזמת ארצות-הברית. הוא מאגד בתוכו אוכלוסייה המונה כ-70 מיליון איש

בין המדינות, בעיקר בכל הנוגע לתוצרי חקלאות שאיראן רוכשת מאורוגוואי. במהלך הביקור אמר זריף כי מיקומה של אורוגוואי הופך אותה למדינת יעד חשובה של איראן, שכן היא מספקת לאיראן גישה לשוק של אמריקה הלטינית ולנמלים רבים באזור.¹⁵ ביולי 2019 ביקר זריף בוונצואלה, שם השתתף בוועידת "לשכת התיאום של תנועת המדינות הבלתי מזדהות", ונפגש עם הנשיא מדורו. לאחר הביקור בוונצואלה הגיע זריף לניקרגואה, לשיחות עם גורמים בכירים על חיזוק היחסים בין המדינות, ובהמשך בבוליביה, שם נפגש עם הנשיא מוראלס ועם שר החוץ.¹⁶ במאי 2020 נחשף כי איראן שלחה טכנאים, רכיבים ותוספים לתיקון בתי זיקוק בוונצואלה באמצעות חברת

במאי 2020 נחשף כי איראן שלחה טכנאים, רכיבים ותוספים לתיקון בתי זיקוק בוונצואלה באמצעות חברת התעופה מאהן אייר, הנתונה לעיצומים כלכליים שהטילה עליה ארצות-הברית בגין פעילות עבור משמרות המהפכה. בתמורה, העבירה ונצואלה לאיראן כתשע טונות של מטילי זהב, בשווי של כ-500 מיליון דולר

מוסלמים ביבשת אמריקה, 2020. התפוצה השיעית בארגנטינה, ונצואלה וברזיל מהווה עבור איראן כר פורה להקמת בסיסי השפעה שיעיים באזור (צילומי מסך, יוטיוב)

פעילות איראן באמריקה הלטינית פעילות "תרבותית"

ככל שנפתחו שגרירויות איראניות רבות יותר ברחבי אמריקה הדרומית, כך הלכו והתרחבו פעילויות התרבות לכאורה של איראן במדינות כמו ונצואלה, בוליביה, ניקרגואה, ברזיל, מקסיקו ואל-סלבדור. לפי נתונים משנת 2018, איראן מחזיקה כיום כ-100 מרכזי תרבות שיעיים במדינות ביבשת אמריקה הדרומית.¹⁹ בינואר 2012 השיקה איראן, בהפעלת הטלוויזיה הממלכתית, ערוץ טלוויזיה לווניי המשדר בספרדית 24 שעות ביממה, ל-16 מדינות ברחבי היבשת, ומתמקד בתכנים שמטרתם להתחרות בהגמוניה המערבית והאמריקנית. בכך מפעילה איראן באופן שוטף מאמצי השפעה ותודעה נגד ארצות-הברית וצוברת לגיטימציה ותמיכה.²⁰ נוסף על

ותוצר לאומי גולמי בסך 700 מיליארד דולר. לארגון יש בנק עצמאי, הממוקם בקראקס; מטבע וירטואלי; וכן תחנת טלוויזיה מרכזית ומוסדות חינוך, תרבות ורפואה משותפים. נתונים אלה מעידים על מידת ההשפעה של הארגון ועל חשיבותו הרבה עבור איראן, כגוף חוסם להשפעה האמריקנית.

בהתקרבה למדינות אמריקה הלטינית, המזוהות עם תפישות אנטי-מערביות העוינות את ארצות-הברית, איראן מעוניינת לצמצם את ההשפעה הפוליטית של וושינגטון בזירה הבין-לאומית, וליצור לעצמה באותה זירה רשת תמיכה מדינית ודיפלומטית. הברית הבוליבריאנית, כגוש אחד, משמשת לאיראן מקור חשוב לכך. עדות לכך ניתן לקבל בהצבעות של מדינות הברית בעד החלטות איראניות או נגד החלטות אנטי-איראניות באו"ם. כמו כן, הברית מאפשרת לאיראן לעטות מצג של משטר לגיטימי המתקבל בזירה הבין-לאומית. ייתכן גם כי איראן מנצלת את המטבע הווירטואלי של הברית לצורכי עקיפת הלוחמה הכלכלית נגדה מצד ארצות-הברית, ולהלבנת כספי טרור ופשעה. נוסף על כך, בהעמקת מעורבותה ביבשת אמריקה הדרומית משיגה איראן למעשה דריסת רגל ב"חצר האחורית" של ארצות-הברית, באופן שיוצר מסר הרתעתי. באותה הזדמנות היא מתחזקת את יחסיה עם מדינות "ציר ההתנגדות" ובעלות ברית אנטי-אמריקניות המתנגדות לסדר העולמי המושפע ומובל על-ידי המערב הדמוקרטי.

אחת מהמטרות הראשיות של איראן בהחלטתה להתבסס ביבשת אמריקה הדרומית, היא להשיג חופש פעולה בכמה מדינות אנטי-מערביות המאפשרות

לה להקים ולנהל בסיסי טרור באמצעות סוכנים איראניים ופעילי חזבאללה, באזורים שאינם נמצאים במוקד תשומת הלב העולמית. נוסף על פעילותה הצבאית והטרוריסטית, איראן מעוניינת בהפצת האסלאם השיעי ("ייצוא המהפכה") ברחבי העולם, כולל באזורים מבוססי נצרות. התפוצה השיעית בארגנטינה, ונצואלה וברזיל מספקת לאיראן מצע חשוב לכך, ומהווה עבורה כר פורה להקמת בסיסי השפעה שיעיים באזור. הידוק היחסים בין איראן ובין מדינות אמריקה הדרומית נובע גם מרצונה לעקוף את העיצומים הכלכליים שהטילה עליה ארצות-הברית. זאת באמצעות הגדלת היקפי המסחר עם מדינות אמריקה הלטינית. בין מרס 2018 למרס 2019 עמד הייצוא האיראני – שאינו כולל נפט – לאמריקה הלטינית על כ-27 מיליון דולר, במה שהיווה ירידה חדה של כ-61% מהשנה הפיסקלית הקודמת.¹⁸

כך מקדמת איראן במדינות אמריקה הלטינית פעילויות תרבותיות לכאורה: פסטיבלי סרטים, ירידי ספרים, הפעלות לילדים וכדומה. מטרת פעילויות אלה היא להפיץ את התעמולה האיראנית, וכן לבצע מעקב ולבחון אפשרויות לגיוס פעילים עבור המהפכה האסלאמית.²¹

אחד מגורמי המפתח העומדים מאחורי ניסיונותיה של איראן להעמיק את השפעתה באמריקה הדרומית, הוא אדגרדו רובן אסד, או, בשם אחר, סוהיל אסד. הפעיל האיראני התחנך בצ'ילה, איראן ולבנון, והוא דובר כמה שפות, בהן פרסית וערבית. אסד מתמקד בניסיונות לגייס למהפכה האסלאמית צעירים, נשים וקבוצות ילידים, במיוחד באמצעות הקמת מרכזי תרבות באמריקה הלטינית, ומתן הרצאות באוניברסיטאות ברחבי האזור, המקדמות את תפישת המהפכה האיראנית ומשבחות את משטר האייתולות.²² מאז בחירתו של רוחאני לנשיאות, היה אסד פעיל במדינות ידידותיות לארצות-הברית, כמו פרו, מקסיקו ואל-סלבדור.

לצד המעורבות הישירה של משמרות המהפכה האיראניים ביבשת, לטהראן נוכחות באמריקה הלטינית גם בדמות פעילות ארגון הטרור חזבאללה. כך למשל, לפי מזכיר המדינה האמריקני, מייק פומפאו, חזבאללה מפעיל תאים פעילים בוונצואלה

פעילות דיפלומטית

איראן מנצלת בחוכמה את רמת השחיתות הגבוהה ואת החולשה היחסית של מוסדות השלטון במדינות אמריקה הדרומית. שירותי המודיעין של איראן - בראשות משרד המודיעין - הצליחו להשיג השפעה רבה בתוך שירותי הביטחון של כמה ממדינות אמריקה הלטינית, בפרט במדינות הבוליבריאניות המזוהות עם המאבק במערב. סוכנים איראניים הצליחו להיטמע בשירותי הביטחון של אותן מדינות, ומספקים להם ייעוץ, תוך שהם אוספים מודיעין אזורי. בעיקר נכון הדבר לוונצואלה, שבה מחזיקים אזרחים ממוצא לבנוני וסורי משרות רמות דרג בממשלה, ורבים מהם מקיימים קשרים הדוקים עם איראן ועם חזבאללה.²³

כך למשל, דיפלומט ונצואלי רם דרג, ראזי נאסר אל-דין, ניצל את שהייתו בשגרירות ונצואלה בדמשק כדי לגייס כספים עבור חזבאללה. נאסר אל-דין הוא רק אחד מתוך כמה בני משפחה שהיו מעורבים בפעילות לא חוקית זו, שבמסגרתה גם סופקו מסמכי הגירה לפעילי חזבאללה במטרה להסדיר את נסיעתם לחצי הכדור המערבי. נוסף על כך, שר הנפט של ונצואלה, ומי שכיהן כסגן הנשיא ושר הפנים והמשפטים במדינה בשנים 2007-2012 - טארק אל-עסאמי - סייע לחזבאללה להעביר כספים למזרח התיכון ולהטיס לאמריקה הלטינית בחשאי פעילי חזבאללה ושליחים אחרים המזוהים עם איראן.²⁴ במהלך כהונתו של אל-עסאמי כשר, מספר רב של פעילים מאיראן, עיראק, סוריה, לבנון וירדן קיבלו הטבות הגירה

ממשלת ונצואלה. על-פי הערכה של גורמי מודיעין באזור, רוב מקבלי ההטבה שזוהו הם פעילי חזבאללה. בחלק מהמקרים הוענקה לפעילי חזבאללה אשרת שהייה על-מנת לאפשר להם לפתוח חשבונות בנק באמריקה הלטינית. במקרים אחרים ניתן דרכון לשימוש למעבר חופשי ברחבי האזור, וכן הונפקו תעודות לידה שהעניקו זהות חדשה לאותם פעילים והקשו על איתורם.²⁵ על סמך דפוס הפעולה של מדיניות החוץ האיראנית, ובהתבסס על אירועי העבר, ניתן להעריך כי ייתכן ששיטות פעולה אלה מבוצעות גם באקוודור, בניקרגואה ובברזיל, כמו גם בכמה מדינות קריביות.

פעילות צבאית

איראן פועלת בשנים האחרונות באמריקה הדרומית בתחום הצבאי. פעילות זו באה לידי ביטוי בתוכניות רכישה לא חוקיות להשגת חומרים דר-שימושיים למטרות צבאיות, ביחוד בכל הנוגע לתוכנית הטילים והגרעין שלה. תוכניות אלה מבוצעות באמצעות הסכמים צבאיים דר-צדדיים בין איראן ובין ונצואלה ובוליביה.²⁶ נוסף על כך, איראן סייעה לעצב את מיליציות משמר המשטר בוונצואלה - ה"קולקטיבו" - בסגנון הבסיג' האיראני. מיליציה זו פועלת באלימות לסיכול הפגנות וביקורת נגד המשטר הסוציאליסטי במדינה. עדות למעורבות האיראנית בבניית המיליציה הוונצואלית, ניתן היה לראות בשימוש האלים שעשה ממשל מדורו ב"קולקטיבו" נגד המוחים בהפגנות ובמחאות הנרחבות שהתרחשו בוונצואלה בפברואר 2014, באפריל 2017 ובינואר 2019, בהן נהרגו עשרות אזרחים ונפצעו מאות. תגובה אלימה זו, באמצעות מיליציה צבאית למחצה, דומה לשימוש שאיראן עושה בבסיג' נגד ניסיונות אזרחים להפגין באיראן.²⁷

הסיוע האיראני בהקמת המיליציה בא לידי ביטוי בכמה תחומים, בהם מתן ייעוץ והדרכות, אספקת אימונים ומשלוחי סיוע. באפריל 2009 התלווה מפקד הבסיג' לשעבר, מוחמד רזא נקדי, לביקור של שר הביטחון האיראני לשעבר, מוסטפה מוחמד נג'אר, בוונצואלה. המטרה הייתה לייעץ לשרי ההגנה וביטחון הפנים ולעזור להם לעצב את ה"קולקטיבו" בדומה לבסיג', ולספק סיוע באימונים והדרכות.²⁸ ב-9 בינואר 2019 אמר נקדי - שמשמש כיום כאחראי לנושאי חברה ותרבות במשמרות המהפכה - כי "קבוצה מאמריקה הלטינית הגיעה לארצנו על-מנת לקבל הדרכה בנוגע להקמת בסיג'".²⁹ באפריל 2019 הודיעה חברת התעופה האיראנית מאהן אייר כי תשיק טיסות ישירות מטהראן לקראקס. מדובר בחברת התעופה השנייה בגודלה באיראן, וב-2011 כללה אותה ארצות-הברית ברשימת העיצומים, בטענה שהחברה מספקת תמיכה לכוח קודס של משמרות המהפכה. החברה אף הואשמה בהעברת ציוד צבאי מאיראן לסוריה בשנים האחרונות.³⁰ ניתן להעריך כי החברה תמשיך באותם דפוסי פעולה מוכרים גם בהקשר של ונצואלה. באפריל 2019 דווח בתקשורת העולמית כי לדברי שר החוץ זריף, איראן שוקלת לשלוח לוונצואלה כוחות מטעם משמרות המהפכה כדי לסייע למנהיג ניקולס מדורו להתמודד עם גל המחאות שהתפשט במדינה, ולעזור לו להגן על משטרו.³¹ שבועות ספורים לאחר מכן, ב-5 במאי 2019, הודיע מזכיר המדינה האמריקני, מייק פומפאו, כי לאיראן יש "כוחות על הקרקע" בוונצואלה, אולם הוא לא פירט מעבר לכך.³²

פעילות עקיפה באמצעות חזבאללה

לצד המעורבות הישירה של משמרות המהפכה האיראניים ביבשת, לטהראן יש נוכחות באמריקה הלטינית גם בדמות פעילות ארגון הטרור חזבאללה. כך למשל, לפי מזכיר המדינה האמריקני פומפאו, חזבאללה מפעיל תאים פעילים בוונצואלה.³³ לרשות חזבאללה עומדת רשת פשיעה בין-לאומית הכוללת אנשי עסקים בעלי קשרים בקולומביה, פנמה ומדינות נוספות, העוסקת בסחר בסמים ובהלבנת כספים.

עם הטלת העיצומים האמריקניים על איראן, שהכבידו על כלכלתה והגבילו את הוצאותיה, הפכה רשת הפשיעה של חזבאללה למקור חשוב אף יותר של הכנסה עבור הארגון.³⁴

עם זאת, פעילותו של חזבאללה ביבשת אינה מוגבלת לפשיעה. כך, למשל, באוקטובר 2014 נחשף כי סוכל ניסיון פיגוע של פעיל חזבאללה לבנוני בפרו נגד יעדים יהודיים,³⁵ ובנובמבר 2018 דווח בתקשורת כי שני פעילי חזבאללה לבנוניים נעצרו בארגנטינה והודו בחקירתם כי תכננו לבצע פיגועים נגד מטרות יהודיות.³⁶ על אלה יש להזכיר את פיגוע הטרור שבוצע על-ידי כוח קדס של משמרות המהפכה וחזבאללה בשגרירות ישראל בארגנטינה ב-1992, בו נרצחו 29 בני אדם ונפצעו 242

נוספים; וכן את הפיגוע בבניין הקהילה היהודית בבואנוס איירס ב-1994, בו הייתה מעורבת הצמרת האיראנית, כולל נשיא איראן לשעבר עלי רפסנג'אני. בפיגוע, שבוצע באמצעות מכונית תופת, נהרגו 84 בני אדם ונפצעו מעל 300 נוספים.³⁷

סיכול וצמצום השפעת איראן באמריקה הלטינית - המלצות

על ישראל לפעול לסיכול ולצמצום מרבי של המעורבות האיראנית ביבשת אמריקה הלטינית. באמצעות שיתוף פעולה עם הממשל האמריקני, יש להפעיל לחץ דיפלומטי ומדיני כבד על ממשלות אמריקה הדרומית המיודדות עם ישראל ונחשבות לתומכות בערכים מערביים, במטרה לצמצם את השפעת חזבאללה באזור ולסכל את פעילות הפשיעה והטרור שלו. בשנים האחרונות חל שינוי מהותי ביחס של מדינות מסוימות באמריקה הלטינית כלפי חזבאללה. ב-18 ביולי 2019 הכריזה ארגנטינה, תחת ממשל מאקרי, על חזבאללה כארגון טרור.³⁸ חודש אחריה, ב-19 באוגוסט, הכריזה גם פרגוואי על החלטה דומה.³⁹ ב-20 בינואר 2020 הצטרפו למהלך הונדורס וקולומביה,⁴⁰ וב-23 באוקטובר 2020 הכריזה גם גואטמלה על חזבאללה כארגון טרור.⁴¹ חבר בית הנבחרים הפדרלי התחתון של ברזיל – ובנו של הנשיא הנוכחי – אדוארדו בולסונרו, הודיע כי ארצו תפעל "בקרב" גם היא בנושא, ומתכוונת להכריז על חזבאללה ארגון טרור.⁴² טוב תעשה ישראל אם תמנף את המהלך הזה אל מול מדינות דרום אמריקניות נוספות, המיודדות איתה. בנוגע לארגנטינה, ישראל צריכה לדאוג שהחלטה זאת תישאר בתוקף גם תחת שלטון מפלגת השמאל הסוציאליסטית שניצחה בבחירות 2019, המזוהה עם

תפישות וגורמים אנטי-ישראליים.⁴³

נוסף על כך, על הממשלה לנצל את ההזדמנות שנקרתה לה עם חילופי השלטון ועליית ממשלים תומכי ישראל בשנים האחרונות באמריקה הלטינית – בברזיל, בבוליביה ובאורוגוואי – ולקדם שיתופי פעולה דיפלומטיים, מודיעיניים, תקשורתיים ותרבותיים כמשקל נגד להשפעה האיראנית. כך למשל, בנושא התרבות, ישראל צריכה לעודד יצירת הפקות משותפות בתחום הקולנוע, התיאטרון והאמנות; קידום

מטוס של חברת התעופה האיראנית מאהן אייר. באפריל 2019 הודיעה החברה כי תשיק טיסות ישירות מטהראן לקראקס

לימודי עברית במדינות האזור ולימודי וספרדית בישראל; ייזום תוכניות לחילופי סטודנטים באקדמיה ועוד. בפן ההסברתי והתקשורתי, על ישראל להגביר את מעורבותה התקשורתית במדינות מרכזיות ביבשת כדי לצמצם את ההשפעה האיראנית. ניתן לעשות זאת באמצעי המדיה השונים, בין היתר על-ידי הוספת ערוצי טלוויזיה ושימוש ברשתות חברתיות במרחב המקוון, המוכוונים לקהל דובר הספרדית ביבשת. באמצעות משרד החוץ הישראלי, המשרד לעניינים אסטרטגיים וסוכנויות שונות, עליה להעמיק את אחיזתה באירועי תרבות וחינוך מתוקשרים ולנצל זאת לצורכי הסברה ישראלית ודיפלומטיה ציבורית.

ישראל וארצות-הברית צריכות לשתף פעולה גם בתחום ההשפעה הכלכלית על יבשת אמריקה הדרומית. מקבלי ההחלטות בישראל צריכים לנסות להשפיע על הממשל האמריקני בהחרפת הלחמה הכלכלית נגד מדינות אמריקה הלטינית המשתפות פעולה באופן ישיר או עקיף עם פעילות טרוריסטית ובלתי חוקית של איראן וחזבאללה. לבסוף, ישראל צריכה להמשיך להעמיק את פעילותה המודיעינית החשאית והגלויה ביבשת אמריקה הלטינית, במטרה לסכל תאים של חזבאללה וסוכני מודיעין איראניים, המנסים לפגוע ביעדים יהודיים וישראלים. את פירות העשייה יש לפרסם ולשווק בתקשורת העולמית על-מנת לקעקע את הלגיטימיות שצוברת איראן בזירה הבינ-לאומית בכלל, וביבשת אמריקה הלטינית בפרט.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

